

Kierunki usprawniania funkcjonowania rynku Consumer Finance

- I. Instytucje pożyczkowe znajdują się w stałym procesie regulacyjnym polskiego ustawodawstwa. Propozycje legislacyjne składane są często wskutek obserwacji incydentalnych, odpowiednio medialnie nagłośnionych, przypadków łamania przepisów obowiązującego prawa przez podmioty, które zwykle nie mają nic wspólnego z poprawnie funkcjonującymi na rynku consumer finance przedsiębiorstwami. Bardzo często w toku analizy prezentowanych publicznie przypadków nadużyć okazuje się, że w polskim porządku prawnym już istnieją odpowiednie przepisy, które zapobiegłyby patologizacji, ale z powodu niskiej świadomości prawnej lub braku odpowiednich narzędzi proceduralnych nie są stosowane. Niska skuteczność egzekucji prawa prowadzi do rozwoju szarej, a w wielu przypadkach wręcz czarnej strefy. Pomimo istnienia w przepisach prawa dotkliwych sankcji karnych za przestępstwa popełniane na rynku finansowym, brak poczucia nieuchronności kary sprzyja funkcjonowaniu niektórych podmiotów na granicy, a wręcz w sprzeczności, z przepisami prawa. Brakuje współpracy i wymiany informacji pomiędzy organami dedykowanymi ochronie konsumentów a organami ścigania. Wszystko to powoduje, że walka z szarą strefą jest nieskuteczna.

Rekomendacje:

1. Zwiększenie skuteczności organów Państwa w egzekwowaniu prawa, między innymi przez powoływanie wyspecjalizowanych jednostek na poziomie organów ścigania i sądów oraz zwiększenie nakładów na ich edukację w zakresie przepisów odnoszących się do rynku finansowego, w celu zwiększenia efektywności w zwalczaniu nadużyć, przeciwdziałaniu zjawisku wyłudzeń i fraudów na rynku finansowym. Niezbędne jest ponadto zapewnienie odpowiedniej komunikacji pomiędzy organami ochrony konsumentów, nadzoru nad rynkiem finansowym oraz organami ścigania.
 2. Rzetelna ewaluacja przepisów obowiązujących przed dokonaniem zmian systemowych.
- II. Znaczna część proponowanych przepisów prawnych na rynku consumer finance ma charakter reaktywny. W przypadku projektów regulacji, nawet o kluczowym charakterze dla funkcjonowania całego rynku, w szczególności finansowego, brak jest rzetelnego oszacowania skutków regulacji w ujęciu bezpośrednim i pośrednim.

Rekomendacje:

1. Wprowadzenie zasady adekwatności dla propozycji nowych przepisów w zakresie analizy ich prawidłowego adresowania i późniejszej egzekucji.
2. Podjęcie działań dla zdecydowanej poprawy w zakresie podejścia i praktyk projektodawców, legislatorów do zasad tworzenia prawa, w tym potrzeba restrykcyjnego traktowania jako podstawowego obowiązku opracowywania rzetelnego oszacowania skutków regulacji (OSR), opartego o pogłębione badania, wsparcie OSR opiniami eksperckimi.

3. Elementem niezbędnym każdego oszacowania skutków regulacji w obszarze rynku konsumenckiego, winno być również odniesienie się w nim do kwestii potencjalnego wpływu na kondycję moralną konsumentów w obszarze finansów i potencjalnego ryzyka pogłębiania się postaw i zachowań nierzetelnych w relacjach gospodarczych.
4. Uwzględnienie w dyskusji publicznej i procesie kształtowania prawa skutków negatywnego wpływu informacji o potencjalnych zmianach na bieżące procesy biznesowe, w ujęciu kosztów dla rynku, jakie generuje niepewność legislacyjna oraz oszacowanie skali utraconych korzyści w jej wyniku.

III. **Poziom moralności finansowej w Polsce od wielu lat jest relatywnie niski.** Obserwowane na przestrzeni ostatnich lat dalsze obniżanie się skłonności Polaków do regulowania zobowiązań przekłada się bezpośrednio na wzrost poziomu ryzyka kredytowego na rynku kredytów konsumenckich, ze wszystkim tego istotnymi konsekwencjami społecznymi, gospodarczymi, budżetowymi. Wśród negatywnych skutków niskiej moralności są i te, oddziałujące na dobrobyt osób fizycznych, lokujących w bankach swoje oszczędności i uzyskujących z tego tytułu niższe wynagrodzenie, niż mogliby uzyskać przy wyższej kulturze etycznej kredytobiorców. Konsekwencją wyższego poziomu ryzyka kredytowego, jest także wzrost kosztów pozyskania finansowania akcji kredytowej, co odzwierciedla się w wyższych cenach kredytów dla konsumentów i osłabia pozytywne skutki działania presji konkurencyjnej na obniżanie cen dla kredytobiorców. Nie można pomijać również skutków niskiej moralności finansowej Polaków dla stabilności systemu finansowego, obniżanej w wyniku wyższych odpisów na kredyty zagrożone w sektorze bankowym. Traci również budżet państwa poprzez niższe wyniki finansowe banków.

Rekomendacje:

1. Jednym z czynników poprawy tej sytuacji jest edukacja konsumentów ukierunkowana na zagadnienia z zakresu moralności finansowej i obowiązku spłaty zaciąganych zobowiązań.
2. Drugim, nie mniej ważnym kierunkiem, byłoby zwiększanie formalnej odpowiedzialności aplikujących o kredyt, w odniesieniu do wykonywania takich obowiązków, jak na przykład:
 - a. podawanie rzetelnych i niezwłoczne aktualizowanie danych kontaktowych przez osobę korzystającą z produktów finansowych, w szczególności kredytowych,
 - b. podawanie prawdziwych danych o swojej sytuacji finansowej w trakcie ubiegania się o kredyt,
 - c. informowanie kredytodawców o zmianach w sytuacji finansowej przez kredytobiorców, w tym o pozyskaniu dodatkowego finansowania u innego kredytodawcy.

Wymagałoby to stosownych zmian w prawie, zwiększając odpowiedzialność konsumentów za nierzetelne, czy wprost nieuczciwe zachowania w procesie zaciągania kredytów i ich spłaty.

3. Trzecim czynnikiem przeciwdziałania negatywnym skutkom niskiej moralności finansowej Polaków jest zwiększenie bezpłatnego dostępu dla wierzycieli, w tym pierwotnych i wtórnych, do jak największego zakresu publicznych rejestrów danych. Należałoby również rozważyć ideę stworzenia ogólnopolskiego rejestru danych o aktualnym miejscu zamieszkania/danych kontaktowych, co pozwoliłoby także konsumentom na uniknięcie w wielu przypadkach bardzo poważnych konsekwencji, związanych z brakiem możliwości skomunikowania się wierzyciela, sądu, komornika z konsumentem, z obowiązkiem ich bieżącego aktualizowania.

- IV. Niedostosowanie otoczenia prawnego CF do aktualnego etapu rozwoju sektora, wynikającego między innymi z jego postępującej digitalizacji, zwiększania zaangażowania sektora CF w finansowanie zakupów w modelu e-commerce wymaga dostosowania w zakresie przepisów prawa. Wymagają takiego działania w obszarze legislacji oczekiwania klientów odnośnie poprawy jakości świadczonych usług kredytowych, głównie w zakresie poprawy wygody korzystania z nich i skracania czasu, niezbędnego na przeprowadzenie procesu kredytowego, a także zawierania transakcji kredytowych online, w tym towarzyszących zakupom w modelu e-commerce. To zaś wymaga rozwiązania problemów prawnych, związanych z weryfikacją i identyfikacją klientów, zawierania umów online i dostępu do danych, umożliwiając między innymi integrowanie danych z różnych ich źródeł.

Rekomendacje:

1. Odpowiednie dostosowanie przepisów prawa, pozwalających na efektywną i skuteczną weryfikację i identyfikację klientów dla zapewnienia bezpiecznego z punktu widzenia prawnego, zawierania umów kredytowych online i dostępu do danych.
2. Niezbędne jest powiększanie możliwości wykorzystania zjawiska BIG Data, umożliwiając między innymi sprawne integrowanie danych z różnych ich źródeł.
3. Zapewnienie równego dostępu do wypracowanych przez rynek metod potwierdzania e-tożsamości w sektorze finansowym.